

BORGARTING LAGMANNSRETT

Dok 2

Justisdepartementet
Postboks 8005 Dep
0030 Oslo

Deres referanse
201107915 ES SRY/bj

Vår referanse
11-200663ADM-BORG/BORG

Dato
18.01.2012

Høring – behandling av sivile krav etter terrorhandlingen 22. juli 2012 Forslag til enkelte endringer i voldsoffererstatningsloven og straffeprosessloven

Det vises til Justisdepartementets brev 7. desember 2011 med vedlagt høringsnotat.

Domstolsprøving av voldsoffererstatningsmyndighetenes vedtak om oppreisning

Departementet foreslår at det skal lovfestes i voldsoffererstatningsloven ny § 17 a at domstolene skal kunne avsi dom for selve oppreisningsbeløpet. Forutsetningen er at det er krevd oppreisning, at klageadgangen har vært benyttet og at kravet ikke har vært behandlet i forbindelse med straffesaken.

Begrunnelsen for forslaget er meget knapp. Det er vist til at det i saken etter terrorangrepet 22. juli 2011 (heretter terrorsaken) ligger an til at de sivile kravene ikke vil bli behandlet som ledd i straffesaken, men vil bli fremmet for, og avgjort av voldsoffererstatningsmyndighetene uten forutgående domstolsbehandling. Dette er bakgrunnen for forslaget, men forslaget er generelt og ikke begrenset til terrorsaken. Departementet ønsker å sikre at domstolene har en tilstrekkelig adgang til å overprøve alle sider ved voldsoffererstatningsmyndighetenes vedtak om oppreisning, også når dette ikke på forhånd er avgjort som ledd i straffesaken mot gjerningspersonen. Departementet mener at dette er nødvendig for å sikre at oppreisningsnivået fullt ut gjenspeiler oppreisningsnivået i rettspraksis og den utvikling i oppreisningsutmålingen som domstolene primært står for.

Borgarting lagmannsrett er skeptisk til forslaget. Lagmannsretten kan ikke se at det foreligger tilstrekkelig grunn til å fravike den arbeidsdeling som tradisjonelt gjelder mellom forvaltningen og domstolene, hvoretter forvaltningen avgjør realiteten, mens domstolen kontrollerer lovligheten. Det kan ikke ses å være unødig formalistisk å overlate til forvaltningen å treffe realitetsavgjørelse om oppreisningen i de tilfeller der vedtakene anses ugyldige av retten. Det kan være nødvendig å legge saken bredere opp enn ellers dersom domstolen også skal treffe realitetsavgjørelse. Saken vil da ta lengre tid, noe som kan gå utover domstolens kapasitet. En slik generell kompetanse vil f. eks. også måtte gjelde i en

Postadresse
Postboks 8017 Dep, 0030 Oslo

Sentralbord
21 55 80 00

Saksbehandler
Marianne Bakkelækken

Bankgiro

Organisasjonsnummer

Kontoradresse
Keyzers gate 13, Oslo

Telefaks
21 55 80 38

Telefon
21 55 80 01

Ekspedisjonstid
0800-1545 (1500)

Internett/E-post
<http://domstol.no/borgarting>
borgadm@domstol.no

sak der skadevolder ikke er straffet for forholdet. Det kan heller ikke være problematisk for forvaltningen å sikre at oppreisningsbeløpene gjenspeiler oppreisningsnivået i rettspraksis.

Fornærmede og etterlattes deltakelse i rettsmøter

Borgarting lagmannsrett er enig i at det i saker med et stort antall fornærmede og etterlatte – som i terrorsaken – bør være adgang for retten til å bestemme at fornærmede og etterlatte og deres representanters deltakelse i rettsmøte skal skje ved fjernmøte. Ved deltakelse i form av fjernmøte med bruk av videokonferanseteknikk, og dermed mulighet for toveiskommunikasjon, vil fornærmede og etterlatte kunne utøve andre prosessuelle rettigheter, herunder retten til å stille supplerende spørsmål til tiltalte og vitner og retten til sluttreplik under hovedforhandlingen. Det at videokonferanseteknikk bare muliggjør visning av ett bilde av gangen er en ulempe, men kan ikke ses å gripe vesentlig inn i retten til deltakelse eller andre rettigheter. Borgarting lagmannsrett støtter derfor forslaget til nytt annet ledd i straffeprosessloven § 93 c så langt det gjelder deltakelse i form av fjernmøte.

Borgarting lagmannsrett er skeptisk til forslaget om at retten skal kunne beslutte at fornærmede og etterlattes deltakelse i rettsmøte skal skje ved at de mottar lyd- eller bildeoverføring fra rettslokalet på et nærmere angitt sted (streaming). Ved slik deltakelse vil fornærmede og etterlatte ikke kunne kommunisere med rettslokalet.

Mange fornærmede og etterlatte i en sak, herunder terrorsaken vil være fornøyde med deltakelse i form av enveis overføring av lyd og bilde. Det kan være flere av de fornærmede og etterlatte som allerede på forhånd har bestemt seg for at de ikke vil stille spørsmål til vitner eller tiltalte, og ikke vil benytte seg av adgangen til sluttreplik under hovedforhandlingen. For disse fornærmede og etterlatte er forslaget ikke betenkelig. For fornærmede og etterlatte som vil ønske å spille en mer aktiv rolle, vil det stille seg annerledes.

Borgarting lagmannsrett antar at det vil bli vanskelig for fornærmede og etterlatte å ivareta sine prosessuelle rettigheter under hovedforhandlingen ved en deltakelse der toveiskommunikasjon ikke er mulig. Hvorvidt det er behov for å stille spørsmål til tiltalte, vitner og sakkyndige, kommer an på hvilke spørsmål som stilles av aktor/forsvarer og fra dommerbordet, og kan vanskelig bestemmes på forhånd. Borgarting lagmannsrett antar at retten til å stille supplerende spørsmål og eventuelle oppfølgingsspørsmål vanskelig kan ivaretas dersom dette må skje via en koordinerende bistandsadvokat (se nedenfor).

Koordinerende bistandsadvokat

Borgarting lagmannsrett støtter forslaget til ny bestemmelse i straffeprosessloven § 107 d annet ledd første punktum som på nærmere bestemte vilkår gir retten hjemmel til å oppnevne koordinerende bistandsadvokat. En kompleks og stor sak med et stort antall fornærmede og andre med bistandsadvokat, som terrorsaken, kan bli bortimot uhandterlig dersom retten må forholde seg til hver enkelt bistandsadvokat ved de enkelte skritt under sakens gang. Det er åpenbart et praktisk behov for koordinering av synspunkter på spørsmål som dukker opp under etterforskningen og forberedelsen av hovedforhandlingen, men også under selve hovedforhandlingen.

Borgarting lagmannsrett er enig med departementet i at en koordinerende bistandsadvokat i utgangspunktet bare skal ha en praktisk og samordnende funksjon, slik at den enkelte

fornærmede og etterlatte eller deres representanter ikke fratras rettigheter. Men som Oslo tingrett skriver i sitt brev til departementet, kan det i noen saker være behov for å gå lengre.

Borgarting lagmannsrett savner en grundig gjennomgang av de rettigheter som fornærmede og etterlatte har med et begrunnet forslag til hvilke rettigheter som bør kunne overføres fra den enkelte bistandsadvokat til den koordinerende bistandsadvokat. Bestemmelsen i ny § 107 annet ledd første punktum er uklar. Er den slik å forstå at den bare omhandler praktiske og koordinerende spørsmål, og at den således ikke er ment å frata den enkelte bistandsadvokat noen rettigheter? Eller er den slik å forstå at den også omhandler visse prosessuelle spørsmål? Hva skjer dersom det oppstår en tvist mellom enkelte bistandsadvokater og koordinerende bistandsadvokat? Hva ligger i forbeholdet "så langt det er mulig"? Reglene bør utformes slik at de er klare og robuste og ikke åpner for konflikter mellom den enkelte bistandsadvokat og koordinerende bistandsadvokat.

Når det gjelder retten til å uttale seg om prosessuelle spørsmål som angår de fornærmede og etterlatte, jf. straffeprosessloven § 107 c fjerde ledd, mener lagmannsretten at koordinerende bistandsadvokat langt på vei bør kunne overta retten fra den enkelte bistandsadvokat. Dette gjelder både under saksforberedelsen og hovedforhandlingen. Det er tidkrevende og lite hensiktsmessig at hver enkelt bistandsadvokat skal uttale seg om prosessuelle spørsmål som måtte oppstå under hovedforhandlingen. Det må forutsettes at en koordinerende bistandsadvokat kan orientere seg om relevante synspunkter i bistandsadvokatgruppen uten at hver enkelt høres.

Hvis den koordinerende bistandsadvokatens oppgaver begrenses til å uttale seg på vegne av de andre om prosessuelle spørsmål, samt oppgaver av praktisk og samordnende karakter, må det antas at funksjonen kan utøves også av en bistandsadvokat som har egne klienter i saken.

Departementet foreslår at retten også skal kunne bestemme at spørsmål som den enkelte bistandsadvokat ønsker stilt under etterforskning, bevisopptak og under hovedforhandlingen til andre enn egen klient, skal samordnes og stilles av koordinerende bistandsadvokat, jf. forslag til annet punktum i ny § 107 d annet ledd.

Erfaringsmessig blir de fleste relevante spørsmål til tiltalte, vitner og sakkyndige stilt av aktor og forsvarer, eventuelt fra dommerbordet. Ved lovendringen 7. mars 2008 ble imidlertid fornærmede og etterlatte gitt en rekke prosessuelle rettigheter, herunder til å stille spørsmål, til å kommentere bevisførselen og til å komme med sluttreplikk. Begrunnelsen var hensynet til sakens opplysning, jf. Ot.prp. nr. 11 (2007-2008) side 76. Departementet understreket imidlertid at det var en adgang til å stille *supplerende* spørsmål det var tale om. Det var ikke meningen å gi adgang til en repeterende utspørring.

Fornærmedeutvalgets flertall foreslo i NOU 2006:10 at det skulle skilles mellom de prosessuelle rettighetene til fornærmede og etterlatte. Det var gode grunner til dette, men departementet kom til at det i det vesentlige ikke skulle trekkes et slikt skille, og dette syn ble fulgt opp i Stortinget. Når det gjelder de forslag som fremmes i høringsnotatet, kan det være grunn til å vurdere om det bør skilles mellom de fornærmede og de etterlatte. Det gjelder særlig regler som tar sikte på bedre opplysning av saken. I de fleste tilfeller vil fornærmede ha mer å bidra med når det gjelder sakens opplysning enn de etterlatte. I terrorsaken antar Borgarting lagmannsrett at dette særlig vil gjelde de fornærmede som var på Utøya.

Som nevnt foran gjelder retten til å stille spørsmål, *supplerende spørsmål*. Forslaget til ny

§ 107 d annet ledd annet punktum synes å forutsette at det kan planlegges på forhånd hvilke supplerende spørsmål som skal stilles.

Borgarting lagmannsrett antar at koordinerende bistandsadvokat bør få slike oppgaver under saksforberedelsen (bevisopptak og etterforskning), men at den enkelte bistandsadvokat bør beholde retten til å stille supplerende spørsmål under hovedforhandlingen, slik at eventuelle mangler ved avhør som er foretatt tidligere kan repareres, og slik at det som skjer under hovedforhandlingen kan følges opp på en forsvarlig måte. Dette antas å kunne styres på en fornuftig måte av rettens administrator, forutsatt at fornærmede/etterlatte er til stede i retten eller deltar i form av fjernmøte. Hvis fornærmede/etterlatte gjennom sin bistandsadvokat må melde inn spørsmål på forhånd til den koordinerende bistandsadvokaten, kan dette medføre at retten til å stille supplerende spørsmål faller bort, samt at det stilles spørsmål som allerede er stilt eller som det av andre grunner viser seg å være unødvendig å stille.

Eventuelt bør ny § 107 d annet ledd annet punktum bare gjelde etterlatte. Det må antas at hensynet til sakens opplysning ikke gjør seg så sterkt gjeldende ved adgangen til å stille supplerende spørsmål fra de etterlatte.

Dersom retten skal gis adgang til å bestemme at spørsmål skal stilles gjennom koordinerende bistandsadvokat, antar Borgarting lagmannsrett at dette ikke bare bør bero på en hensiktsmessighetsvurdering, men også en vurdering av hva som er forsvarlig av hensyn til sakens opplysning. Det bør være adgang for fornærmede/etterlatte til å anke en slik beslutning.

Koordinerende bistandsadvokats oppgaver vil kunne bli svært omfattende dersom han eller hun skal samordne og stille spørsmål på vegne av andre bistandsadvokater, uttale seg om prosessuelle spørsmål og i tillegg skal fungere som koordinator for praktiske spørsmål. Det kan bli vanskelig samtidig å ivareta interessene til egen/egne klient(er).

I utgangspunktet er det den fornærmede/etterlatte selv som har rett til å velge hvem de vil ha som bistandsadvokat, jf. straffeprosessloven § 107b annet ledd annet punktum. I forslaget til ny § 107 d legges det opp til at retten oppnevner en koordinerende bistandsadvokat, og at valget ikke skal kunne ankes eller brukes som ankegrunn. Dette er ikke betenkelig hvis koordinerende bistandsadvokat skal ha en ren praktisk og koordinerende funksjon. Hvis koordinerende bistandsadvokat skal overta rettigheter fra den enkelte bistandsadvokat, griper forslaget inn i retten til fritt valg av bistandsadvokat. Det reiser i så fall spørsmål om det bør gis adgang til å anke også over valget av koordinerende bistandsadvokat.

Borgarting lagmannsrett har ikke merknader til de øvrige forslag i høringsnotatet.

Borgarting lagmannsrett er for øvrig av det syn at det bør foretas en samlet gjennomgang og evaluering av reglene som ble vedtatt ved lovendringen 7. mars 2008.

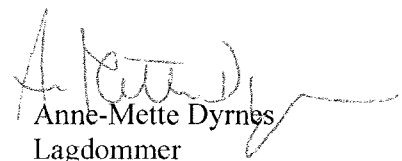

Ola Dahl
Førstelagmann

Med vennlig hilsen

Erik Melander
Lagmann

Anne-Mette Dyrnes
Lagdommer